

OLEG GARAZ

GENURILE MUZICII

Ideea unei antropologii arhetipale

Postfață de Bianca Țiplea Temeș

E I K O N

BUCUREȘTI, 2016

CUPRINS

P A R T E A I

Genurile istorice sociale *versus* genurile istorice muzicale.

De la tradițiile originare la cultura maselor.....	11
Genurile muzicii și genurile societății.....	13
Genurile practicilor primordiale	18
Cultura templului și teatrului, a sacralului și profanului.....	24
Cultura componistică profesionistă.....	30
Emergența gustului comun și cultura maselor	35
Genurile muzicii ca funcții ale comunicării.....	39
Cultura maselor: războaie, revoluții, totalitarism	50
Etapa a treia: infantilizarea	67
Etapa a patra: fluidizarea	79
Concluzii preliminare	92

P A R T E A A II - A

Genurile muzicii în sistemul categoriilor gândirii

muzicale	101
Genurile muzicii în postmodernitate: între „explozia” tipologică și „implozia” conceptuală	103
Etimologii și funcții	112
Problema etimologiei: o „genealogie” plurifațetată.....	114
Funcții: conceptul gen ca verigă slabă.....	125
Conceptul de triadă (categorială) la Vasile Herman	128
Triada ca un posibil generator taxonomic. Nevoia unei reformulări necesare.....	131
Rearanjarea pe orizontală: de la gen-formă-stil la formă-gen-stil.....	133
Rearanjarea pe verticală. Problema limitelor. Relevarea incompletitudinii.....	138

Inventarea întregului: completarea triadei secunde	145
Rescrierea întregului: completarea triadei superioare.....	161
Forma completă. Două triade: noi elemente și noile lor sensuri.....	165
Reprezentarea responsabilității funcționale: imaginea instanțelor.....	169
Sinteza întregului sistem taxonomic.....	175
Concluzii preliminare	183
P A R T E A A III - A	
Genurile muzicii: șapte taxonomii normative.....	187
Genurile muzicii între ontologic și taxonomic. Clasicismul beethovenian ca referință a normei standardizate	189
Definiții și sistematizări ale genurilor muzicale. Trei concepții descriptiv-structurale (Bughici, Firca, Timaru).....	201
Definiții și sistematizări ale genurilor muzicale. Trei concepții sociologic-empirice (Sohor, Socolov, Nazaikinski).....	221
Sistemul stratificat al genurilor muzicii: de la impuritatea operei înspre puritatea muzicii instrumentale pure sau absolute.....	231
P A R T E A A IV - A	
De la sociologic la antropologic, de la taxonomic la arhetipal.....	251
Relevarea sensurilor profunde. Genurile ca tipologii de practici pre-artistice	253
Concluzii.....	279
<i>Postfață cu irizări wagneriene (BIANCA ȚIPLEA TEMEȘ) .....</i>	<i>284</i>
Index de nume	287
Bibliografie.....	295

Lista de figuri

Figura nr. 1	133
Figura nr. 2	136
Figura nr. 3	137
Figura nr. 4	138
Figura nr. 5	140
Figura nr. 6	142
Figura nr. 7	144
Figura nr. 8	152
Figura nr. 9	159
Figura nr. 10	162
Figura nr. 11	167
Figura nr. 12	171
Figura nr. 13	173
Figura nr. 14	217
Figura nr. 15	219
Figura nr. 16	225
Figura nr. 17	261
Figura nr. 18	263
Figura nr. 19	265
Figura nr. 20	268
Figura nr. 21	276
Figura nr. 22	278

GENURILE MUZICII ȘI GENURILE SOCIETĂȚII

GENURILE MUZICII SUNT TIPURI SPECIFICE (culturale și artistice) de participare la existența colectivă. Este o afirmație la fel de simplă precum definiția arhetipurilor, prin care acestea sunt considerate a fi structuri de profunzime ale naturii umane¹. Oricare genuri ale oricărei muzici de pe mapamond sunt tot atâtea formule de implicare în simulări simbolice ale existenței. Prin raportare la conceptul de realitate obiectivă, genurile muzicii ar putea fi considerate în egală măsură drept un ansamblu de posibile experiențe constitutive sau complementare celei dintâi.

Prin intermediul unui apel *convocativ* suficient de puternic – insistent, repetitiv sau seducător – genuri muzicale precum *opera*, *simfonia*, *concertul instrumental* sau *poemul simfonic*, adună indivizii umani în spațiul unui teatru sau filarmonici și îi organizează în comunități de *auditori*. Spre exemplu, un gen muzical precum *rock'n'rollul* le-a asigurat milioanei de adolescenți posibilitatea unei experiențe comunitare – în termeni de participare entuziastă coregrafică și imaginară – nu doar pe durata câtorva minute ale unei piese, ci în limitele capacității cardiace și pulmonare ale fiecăruia de a rezista iureșului amețitor al muzicii. Într-un alt sens, concentrarea mai multor mijloace tehnice precum ritmul, melodia, armoniile, or-

---

¹ „Să definim deci arhetipul ca o *constantă* sau o *tendență esențială* a spiritului uman. Este o *schemă de organizare*, o *matriță*, în care materia se schimbă, dar contuturile rămân.”, in: Lucian Boia, *Pentru o istorie a imaginarului*, București: Humanitas, 2000, p. 15. În căutarea unei definiții a arhetipului se poate recurge, de asemenea, la scrierile lui Carl Gustav Jung și Gilbert Durand și, deopotrivă, ale lui Lucian Blaga și ale lui Corin Braga.

chestrația, într-un singur impuls stimulativ determină și un tip diferit, mult mai intens, de cel cotidian (public sau domestic) de interacțiune între receptori. La rândul ei, interacțiunea însăși este una complexă, constituită din mai multe elemente sincrone, fictive sau reale: participanții reali la eveniment – publicul și interpreții –, prezența mediată (fictivă) sau nemijlocită a autorului, muzica însăși, dar și propria identitate a receptorului, una diferită de cea cotidiană, redimensionată în funcție de impactul concentrat, diferențiat și multiplu al ansamblului global de stimuli. Diferența între concerte ale trupelor *Animals as Leaders*, *Emerson, Lake & Palmer*, *Slayer*, *Opeth*, *Yes*, *Black Sabbath* sau *Angel Vivaldi*, evoluțiile lui Joe Zawinul cu *Weather Report*, Chick Corea cu *Return to Forever*, John McLaughlin cu *Mahavishnu Orchestra* și interpretarea unei simfonii de Beethoven (cu Otto Klemperer, Wilhelm Furtwängler sau Carlos Kleiber), de Brahms (cu Karl Böhm sau Otto Klemperer), de Bruckner (cu Otto Klemperer, Sergiu Celibidache sau Eugen Jochum), de Mahler (cu George Solti, sau Rafael Kubelik) sau de Șostakovici (cu Evgheni Mravinski sau Gennadi Rojdestvenski), poate fi înțeleasă atât ca diferență între mai multe genuri de conținut, ambient, experiență, tip de apelare, încadrare și interacțiune.

Speciile genurilor nu doar asigură declanșarea și articularea unei experiențe colective sau individuale, ci oferă și un suport estetic-ideologic specific al acesteia. Pe lângă sensul de orientare, curent și stil sau gen propriu-zis, titlaturi precum *rap*, *metal*, *progressive*, *bebop* sau *blues*, desemnează și tipologii de practici comunitare trăite în grupurile de muzicieni-profesioniști sau consumatori ai acestor mini-ideologii și mini-estetici ale muzicii. În același sens, genurile muzicii pot fi înțelese ca tot atâtea determinante generative ale unui ambient specific – ideatic, imaginativ,

emoțional – în care sonoritatea are funcție de hiperstimulare a unei experiențe care prin structură, încărcătură și articulare propun și determină un anumit tip de încadrare psiho-identitară într-un joc de simulare sonoră a unei realități secunde².

Opera, sonata, variațiunile, liedul, simfonia, cvartetul, concertul, uvertura sau motetul sunt tot atâtea propuneri pentru un tip specific de (auto)încadrare și participare la un anumit tip de experiență.

Poate chiar mai mult, genurile sunt forme și tehnici care aparțin unui tip specific de existență socială, cu un vast și ramificat sistem instituțional (conservare, formare, propagare) și prin implicare activă a unor mase de oameni cât mai extinse. Scopurile sunt foarte clare: educarea imaginativă și emoțională – formarea unei percepții diferențiate și elevarea gustului –, propagarea unei imagini simbolice (generalizate) a sinelui, a lumii (societății) și a relațiilor sociale, dar și o puternică înrâurire de sensibilizare în sco-

---

² Oricât de convențional sau efemer ar putea fi considerat, rolul unei asemenea implicații este de a substitui sau disloca spontan sau discreționar nu atât o realitate primă (obiectivă) cu una secundă, ceea ce se și întâmplă pe parcursul participării auditive, cât de a reformula starea imaginativ-afectivă prin opțiunea pentru un anumit cadru determinant (tipologie de gen). Nocturna, bluesul, balada, concerto grosso, opereta sau preludiul, sunt tot atâtea nume pentru un habitat de anumite dimensiuni (spațiu, durată, ampoare), un anumit conținut (profil, relief, consistență, diversitate) și un anumit mod de articulare (diverse specii ale mișcării – tempo, metru, ritm, agogică). Fie este vorba despre opțiunea pentru un fond sonor într-un cadru domestic sau de rave-party, fie despre un concert filarmonic sau rock, sensul alegerii constă în substituirea dominantei psiho-afective actuale printr-o alta determinată de tipul de încadrare (experiență) ficțională pe care o promite, propune și permite un anumit gen ca tip de experiență.

pul omogenizării și integrării în grup sau, altfel spus, una unificatoare³.

Sistemul genurilor poate fi conceput într-o multitudine de formule. Chiar dacă stau ca semn pentru existența în-săși, cu sensul de replici metaforic-simbolice, genurile muzicii ar putea fi considerate ca modele ale unui cadru determinant formulat „cuvânt cu cuvânt” timp de milenii în scopul adunării împreună a indivizilor umani pentru interacțiune, cunoaștere și transformare. Este vorba, întâi de toate, despre *genurile* de societăți umane, despre dominantele ideologice și, în general, culturale care definesc, la rândul lor, *genurile* istorice ale mentalităților cu nevoile lor de un anumit tip de imaginar, despre organizarea acestora și *genurile* specifice, istorice și ele, de interacțiune între indivizi și grupuri. Până la urmă este vorba și despre tipologiile gândirii și practicii muzicii, care doar prin *genurile* ei specifice reușește să devină o parte integrantă a existenței

³ „Într-adevăr, dacă vom compara simfonia cu oricare din genurile oricărei arte, nu vom găsi niciunul care ar deține «funcția unificatoare». Chiar și acele genuri cărora aceasta le-ar fi apropiată, spre exemplu romanul și drama, rămâneau, în esență, o artă a trăirii individuale – romanul într-o măsură mai mare, iar drama într-una mai mică în virtutea specificului său teatral. Simfonia însă, cu sprijin pe posibilitățile emoționale-sugestive ale muzicii, pe aparatul orchestrei, a realizat prin mijloace pur instrumentale cea mai veche funcție a muzicii – integrarea oamenilor într-un colectiv. [...] Ca și romanul, care, într-o celebră definiție, a devenit în secolul al XIX-lea un «epos al personalității», simfonia epicizează conștiința individuală, atribuindu-i un caracter atotcuprinzător și universal. Însă spre deosebire de roman, simfonia era mult mai «teoretică», deoarece în virtutea specificului artei muzicale, extrăgea din empirismul realității un sistem esențializat de relații și îl prezenta drept o concepție generalizată a existenței umane.”; in: Mark Aranovski, *Симфонические искания* [Explorări simfonice], Leningrad: Sovetski Kompozitor, 1979, p. 15.

colective. Ca un *mulaj* sau ca o *replică* fidelă la imaginea societății în care există în sensurile cele mai intime și profunde. Altfel spus, un anumit tip de societate reclamă și până la urmă elaborează genurile care o *reprezintă* cât mai fidel.

În cel mai general sens posibil, poate fi vorba despre spații istorice sau geografice în calitatea lor de *bazine* culturale populate cu diverse *specii* de manifestări consensuale de substanță ritualică. Astfel, poate fi invocată imaginea mai multor tipuri istorice de organizare a existenței sociale, unde genurile muzicii apar fie ca expresie a modelului de organizare (muzica tradițională rurală și urbană, muzica bisericească și nobiliară), fie drept consecință cumulativă a mutațiilor în planul sensibilității colective sau în planul specific al gândirii muzicale. Prin *genurile* muzicii înțelegem expresii esențializate ale tipurilor de conștiință colectivă (percepție și imaginar) prin care sunt definite *genurile* existenței sociale ca sisteme culturale complexe.